

Migracje międzywojewódzkie w Polsce w latach 2010 – 2016 a jakość życia

Dr Elżbieta Roszko-Wójtowicz

Uniwersytet Łódzki, Katedra Statystyki Ekonomicznej i Społecznej

Wprowadzenie

Termin *migracja* pochodzi od łacińskiego słowa *migratio* i oznacza przesiedlenie. Migracja jest to zatem proces przestrzennego przemieszczania się ludzi. Proces ten, związany jest ze (skutkująco) stałą bądź okresową zmianą miejsca zamieszkania (pobytu) osób, które przenoszą się z miejsca pochodzenia (miejsca wyjazdu) do miejsca przeznaczenia (miejsca przyjazdu) zarówno w obrębie kraju jak i pomiędzy różnymi krajami¹. Ruchy migracyjne², będące długookresową zmianą miejsca zamieszkania (pobytu), są zazwyczaj efektem indywidualnych decyzji podejmowanych przez osoby migrujące. Oczywiście podłoże takich decyzji bywa różne, najczęściej jest wypadkową wielu różnych czynników o charakterze mikrospołecznym i makrospołecznym. Uwarunkowania makrospołeczne mają charakter pośredni i nie są wprost zależne od jednostki migrującej. Skala ich oddziaływania jest ściśle związana z rozwojem gospodarczym i społecznym danego obszaru. Wymienić tutaj można położenie geograficzne miejsca zamieszkania, dostęp do środków masowego przekazu, postęp cywilizacyjny, w tym procesy urbanizacji i industrializacji³, czy w końcu klęski, kataklizmy, działania zbrojne, jakie zachodziły w przeszłości, bądź zachodzą obecnie na danym terenie⁴. Napięcia polityczne czy też wystąpienie zdarzeń

nadzwyczajnych może znacząco przyspieszyć decyzję o przeniesieniu (zwiększyć skłonność do przeniesienia się w nowe miejsce). Czynniki mikrospołeczne oddziałują bezpośrednio na jednostkę, zalicza się do nich między innymi, sytuację rodzinną, sytuację zawodową, w tym relacje z przełożonym i współpracownikami, najbliższe otoczenie, sąsiadów, koleżanki i kolegów z pracy, przyjaciół i znajomych. Mobilność ludności wewnątrz kraju wynika ze zróżnicowanego poziomu rozwoju ekonomicznego i społecznego w ramach różnych jednostek administracyjnych. Jest to widoczne szczególnie w krajach o wysokim tempie uprzemysłowienia. W skali mikroekonomicznej mobilność jest ograniczona do sytuacji zaistniałych w bezpośrednim otoczeniu osób migrujących.

Niezależnie od miejsca przeznaczenia do migracji skłania ludzi chęć poprawy warunków życia oraz możliwość rozwoju osobistego. Dlatego też wśród podstawowych czynników zachęcających do wyjazdu z obecnego miejsca zamieszkania powinno się wymienić między innymi: szanse na wyższe wynagrodzenie, możliwość zdobycia nowych kwalifikacji zawodowych lub poszerzenia aktualnych, perspektywę poprawy standardu życia, dostępność dodatkowych świadczeń socjalnych w przypadku relokacji z pozostałymi członkami rodziny. Do okoliczności sprzyjających migracji należą również ogólna aprobata otoczenia oraz wsparcie ze strony najbliższych przy przeprowadzce. Istotną rolę odgrywa odległość między miejscem pobytu oraz miejscem docelowym. Równie ważnym motywatorem, w pełni subiektywnym, jest ogólne niezadowolenie z poziomu własnego życia w relacji do najbliższego otoczenia, tj. członków rodziny czy też sąsiadów. Rodzi się wówczas silna potrzeba poprawy warunków życia, głównie w sensie materialnym, i dostosowania się do

1 W. Kopaliński, 2002, *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.

2 D. Kałuża-Kopias, *Migracje wewnętrzne i ich efekty demograficzne dla obszarów silnie zurbanizowanych w Polsce*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2006, s. 41.

3 J. Olszowy, *Wybrane aspekty migracji zarobkowych i ich wpływ na rynek pracy*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura”, nr 2(18), 2016, s. 8.

4 A. Górny, P. Kaczmarczyk, *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, „Seria:

Prace Migracyjne”, nr 49, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003.

ogólnych standardów otoczenia.

W opracowaniu w sposób szczególny wzięto pod uwagę ruchy migracyjne na pobyt stały, odbywające się pomiędzy województwami. W celu analizy zachodzących zmian w latach 2010 – 2016, przeanalizowano salda migracji poszczególnych województw. W odniesieniu do niektórych zmiennych zmian w czasie zostały przedstawione na znacznie dłuższych szeregach czasowych, które obejmowały okres 2000 – 2016.

Zjawisko migracji – ujęcie teoretyczne

Dylemat podjęcia decyzji o wyjeździe doskonale prezentuje wprowadzona przez Everetta S. Lee koncepcja znana jako *push – pull theory*⁵. Przedstawia ona przyczyny migracji głównie z perspektywy działania czynników przyciągających i wypychających. Ostatecznie jednak Lee wyodrębnił łącznie cztery grupy czynników mających wpływ na podjęcie decyzji o migracji. Pierwsza z nich dotyczy czynników, które są związane z miejscem aktualnego zamieszkania (ang. *push factors*). Druga grupa to czynniki, które dotyczą miejsca docelowego migracji (ang. *pull factors*). W kolejnych dwóch grupach znalazły się przeszkody pośrednie oraz czynniki osobiste. Z teorii wprowadzonej przez Lee wynika, że wyniki porównania cech dotyczących miejsca pochodzenia i miejsca docelowego mogą migracji sprzyjać, być dla niej obojętne, bądź zniechęcające. Znaczenie poszczególnych czynników dla decyzji o migracji ma silnie subiektywny charakter. Co za tym idzie, nie tyle czynniki o charakterze wypychającym i przyciągającym mają tutaj znaczenie, co raczej sposób ich postrzegania przez jednostkę. Jedno z podstawowych praw migracyjnych sformułowanych przez Ernesta Ravensteina stanowi, że odpływ emigracyjny wywołuje kompensujący go napływ imigracyjny⁶. Ernest Ravenstein, uznawany za pioniera badań nad migracjami, sformułował siedem podstawowych zasad opisujących ruchy migracyjne. Należą do nich⁷:

- 1) Intensywność strumieni migracyjnych jest odwrotną funkcją odległości. Im mniejsza odległość tym większa częstość występowania migracji.
- 2) Migracje przebiegają w sposób etapowy w kierunku ob-

szarów o coraz wyższym poziomie rozwoju. W pierwszej kolejności do ośrodka migracji przybywają osoby z okolicznych wsi i miast, dopiero później mieszkańcy z bardziej oddalonych miejscowości, a nawet spoza kraju.

- 3) Każdy przepływ wywołuje strumień migracyjny o kierunku przeciwnym.
- 4) Mieszkańcy obszarów wiejskich charakteryzują się większą skłonnością do migracji niż mieszkańcy miast.
- 5) Większą skłonność do migracji krótkich ze względu na odległość/dystans/zasięg terytorialny wykazują kobiety aniżeli mężczyźni.
- 6) Postęp techniczny i technologiczny nasila zjawisko migracji.
- 7) Dominującym czynnikiem sprawczym ruchów migracyjnych jest chęć poprawy sytuacji materialnej.

W ujęciu makroekonomicznym do czynników przyciągających migrantów niewątpliwie można zaliczyć wysoki poziom rozwoju gospodarczego, korzystną politykę rodzinną, otwartość kulturową, sprawność i efektywność działania służb publicznych. Często, chcąc przyciągnąć wykwalifikowanych migrantów, stosuje się różne formy zachęcenia do migracji w postaci mieszkań socjalnych, pakietów usług socjalnych, darmową opiekę zdrowotną lub prawną. Zarówno w skali międzykrajowej jak i wewnątrz krajowej ważną rolę odgrywa poziom rozwoju technologicznego i ekonomicznego. Technologia utożsamiana jest z inwestycjami, a tym samym z potencjalnym wzrostem liczby miejsc pracy, obniżaniem stopy bezrobocia, a także ze wzrostem konsumpcji. Wśród czynników wypychających w ujęciu makroekonomicznym podaje się między innymi wysoki poziom bezrobocia, brak dostępu do podstawowej opieki medycznej, wysoki przyrost naturalny oraz niski poziom edukacji. Sytuacja na rynku pracy, w tym brak możliwości znalezienia satysfakcjonującej pracy, ma szczególnie istotny wpływ na chęć wyjazdu. Wysoka stopa bezrobocia w znacznym stopniu przyczynia się do zubożenia całych gospodarstw domowych i obniżenia tym samym poziomu ich życia.

Do czynników wypychających w ujęciu mikroekonomicznym możemy zaliczyć między innymi: niski poziom wynagrodzeń uzyskiwanych przez członków rodziny, który prowadzi do ubóstwa i w konsekwencji wykluczenia społecznego. W dłuższej perspektywie może również prowadzić do wzrostu przestępczości oraz dezaktywacji zawodowej całych grup społecznych⁸. Taka sytuacja skłania całe rodziny, bądź jej członków, do zmiany miejsca zamieszkania. Do przeniesienia się w nowe (lepsze) miejsce zachęcają wszelkie przejawy dyskryminacji o podłożu rasowym, etnicznym czy seksualnym w miejscu pracy, bądź w społeczności lokalnej, ale także niski

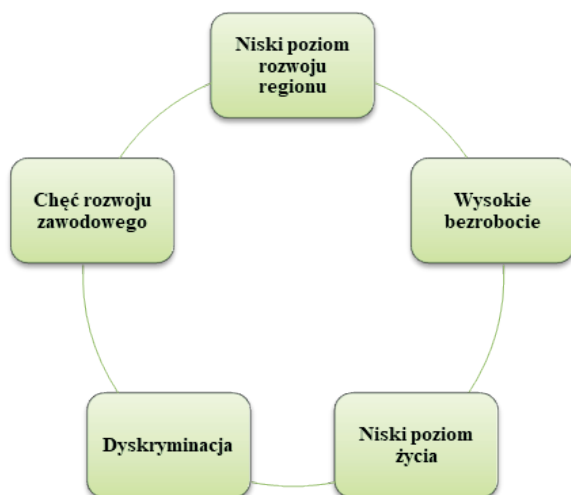
5 E. Lee, *Theory of migration*, "Demography" 1966, No. 3, s. 16.

6 S. Kubiciel-Lodzińska, *Imigracja zarobkowa do województwa opolskiego*, Skala, warunki i perspektywy, Studia i Monografie, z. 302, Politechnika Opolska, Opole 2012, https://www.dbc.wroc.pl/Content/25913/PDF/SiM%20302%20Kubiciel_popr.pdf.

7 E. Ravenstein, *The Laws of Migration*, „Journal of the Royal Statistical Society” 1989, No. 52, s. 286; D. Niedźwiedzki, *Migracje i tożsamość: Od teorii do analizy przypadku*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2010, s. 68.

8 J. Olszowy, *Wybrane aspekty migracji zarobkowych i ich wpływ na rynek pracy*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura”, nr 2(18), 2016, s. 8.

Rysunek 1. Przyczyny występowania zjawiska migracji.

Źródło: Opracowanie własne.

poziom bezpieczeństwa na danym terenie. Migracja staje się wówczas swego rodzaju ucieczką od sytuacji frustrujących i deprymujących.

W skali międzynarodowej migracje niegdyś dotyczyły głównie mieszkańców biedniejszych rejonów. Obecnie, coraz powszechniejsze stają się również migracje osób z krajów wysokorozwiniętych do krajów o podobnym poziomie rozwoju gospodarczego, ewentualnie uchodzących za bardziej zamodne⁹. Takie migracje inspirowane są głównie dążeniem do poprawy komfortu (jakości) życia i chęcią poznania nowych kultur. Migrujący kierują się przede wszystkim możliwościami dalszego rozwoju zawodowego własnego i swoich bliskich. Dążą jednocześnie do zapewnienia sobie i swojej rodzinie spokojnego i dostatniego życia.

Ekonomiczne i społeczne skutki migracji

Skutki migracji można analizować na różnych płaszczyznach. Proces zmiany miejsca zamieszkania rodzi skutki raz, dla samego wyjeżdżającego jak i jego rodziny, dwa, dla społeczności lokalnej, i wreszcie trzy, dla całej gospodarki. Ostatnie z wymienionych ma szczególnie duże znaczenie w kontekście migracji poza granice kraju, które często prowadzą do odpływu dobrze wykształconych kadr gospodarki. Niemniej jednak, migracje wewnętrzne także oddziałują na całą gospodarkę, mogą wpływać między innymi na znaczny spadek bezrobocia na terenach szczególnie dotkniętych nieko-

rzystną sytuacją na rynku pracy. Skutki migracji mogą mieć wydźwięk pozytywny jak i negatywny¹⁰. Jednym z niekwestionowanych atutów migracji jest poprawa standardu życia migrantów oraz ich rodzin. Migracja ma najczęściej podłoże finansowe, a znalezienie lepiej płatnej pracy przyczynia się do wzrostu dochodu rodziny. Wielokrotnie jednak cena jaką trzeba „zapłacić” za poprawę warunków bytu jest bardzo wysoka a sama migracja (zmiana miejsca zamieszkania) wiązać się może z silnym dyskomfortem. Zarówno w przypadku wyjazdów wewnątrz kraju jak i zagranicznych, pierwszym z „minusów” jest konieczność przeprowadzki, osłabienie relacji z dotychczasową społecznością lokalną. Migracji towarzyszy dyskomfort psychiczny związany ze zmianą środowiska oraz częściową lub całkowitą utratą kontaktu z bliskimi, znajomymi czy przyjaciółmi. W sytuacji wyjazdu za granicę dodatkowo jest to również dyskomfort związany z poczuciem nie wystarczającej znajomości języka obcego, trudnościami w odnalezieniu się w nowym społeczeństwie i odmiennych warunkach kulturowych. Z drugiej strony konieczność funkcjonowania w obcej kulturze sprzyja nauce języka obcego. Po stronie negatywów wymienić należy również wykonywanie pracy poniżej posiadanych kwalifikacji. Migrujący w pogoni za lepszym bytem, kierując się przesłankami czysto finansowymi, często podejmują się wykonywania pracy nieadekwatnej do swojego poziomu wykształcenia. W przypadku jednak tych osób, którym uda się podjąć pracę zgodną ze swoim doświadczeniem i umiejętnościami, migracja może oznaczać szansę na realizację zawodowych aspiracji i podnoszenie kwalifikacji. Chociaż, w wielu przypadkach zjawisko migracji dotyczy tylko pojedynczych członków rodziny, to jednak jej skutki odczuwają wszyscy najbliżsi. W związku z rozłąką, z tytułu wyjazdu matki lub ojca¹¹ w poszukiwaniu lepszego bytu, pojawia się ryzyko rozpadu rodziny, separacji czy nawet rozwodu. Brak kontaktu z rodzicem jest szczególnie dotkliwy dla dzieci, może prowadzić do spadku koncentracji, pogorszenia wyników w nauce a nawet depresji.

Pośrednio, dla społeczności lokalnej migracja oznacza zmniejszenie poziomu ubóstwa. Migrujący często wspierają finansowo swoich bliskich pozostawionych w rodzinnych domach, tym samym podnoszą również ich standard życia. Migrujący, otwierają także drogę do lepszego życia dla swoich krewnych i znajomych z lokalnej społeczności, którzy często podążają wytyczonym już śladem i migrują do tych samych miejsc co poprzednicy. Migrujący poszerzając swoje horyzonty i zwiększając swoją świadomość na temat otacza-

9 Z. Kawczyńska-Butrym, *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2009, s. 50-51.

10 M. Pasternak-Malicka, *Przyczyny i skutki migracji zagranicznych młodych Polaków*, „Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka”, nr 07, 2013, s. 178-190.

11 D. Becker-Pestka, *Rodzina w obliczu migracji zarobkowej*, „Colloquium nr 1”, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2012, s. 12.

jącego świata są często inicjatorem zmian w społecznościach lokalnych. Jednak jest i drugie oblicze migracji, zdecydowanie bardziej negatywne. Odpływ z małych miast i wsi dotyczy przede wszystkim ludzi młodych i wykształconych. Młode osoby wyjeżdżają na studia lub z powodu niemożności przystosowania się do panujących warunków w środowisku lokalnym. Osoby wykształcone w większych miastach poszukują zarobków adekwatnych do posiadanych kwalifikacji i zdobytej wiedzy w toku edukacji. Odpływ ten stanowi/oznacza dla społeczności lokalnej utratę specjalistów i zmniejszenie szans na rozwój, z czasem także wyludnienie, zaburzenia w strukturze demograficznej i powstanie nierównowagi na lokalnym rynku pracy¹². Dla lokalnych przedsiębiorstw zmniejszenie zasobów wykwalifikowanej kadry może oznaczać utrudnienia w dalszym rozwoju, prowadząc do ograniczenia przyszłych planów inwestycyjnych. W konsekwencji skala działalności tych przedsiębiorstw może się zmniejszyć, a ostatecznie przyczynić się do ich likwidacji. Należy jednak pamiętać, że dla wielu młodych ludzi wyjazd (migracja) to jedyna szansa na szybszy życiowy start¹³. Pewną szansą na stabilizację sytuacji mogą być powroty z migracji, zwłaszcza z migracji zagranicznych. Wracający często decydują się na poprawę swoich warunków mieszkaniowych, zarobione pieniądze wkładają w gruntowne remonty, bądź w budowę nowych domów mieszkalnych. Zapotrzebowanie na usługi lokalnych firm budowlanych wzrasta i stymuluje wzrost gospodarczy na danym terenie. Wielu napływ środków finansowych zachęca do zakładania własnych drobnych firm, dzięki temu sytuacja na lokalnym rynku pracy poprawia się. Dla obszarów wiejskich napływ nowych mieszkańców jak i powroty z migracji mogą oznaczać korzyści w postaci transferu wiedzy o nowych technologiach uprawy roślin i hodowli zwierząt, który może zwiększyć efektywność funkcjonowania gospodarstw rolnych¹⁴.

Dla gospodarki jako całości, migracje to z jednej strony mniejsze bezrobocie, ale jednocześnie z drugiej strony odpływ osób, które są w wieku najbardziej efektywnym dla rozwoju ekonomicznego i społecznego. Największą część osób migrujących stanowią właśnie osoby w wieku produkcyjnym. Pogoń za dobrobytem powoduje również zmianę modelu rodziny, co przyczynia się do niższego wskaźnika urodzin, płodności oraz przyrostu naturalnego, a tym samym starzenia się społeczeństwa, które stawia pod znakiem zapytania przy-

szłość osób w wieku emerytalnym i przedemerytalnym. Dla państwa lub regionu napływ ruchu migracyjnego jest czynnikiem rozwoju gospodarczego i demograficznego: napływ młodych osób przyczynia się do wzrostu wskaźnika przyrostu naturalnego, społeczeństwo „odmładza się”, napływające osoby to głównie studenci i wyspecjalizowani pracownicy, zatem odsetek osób wykształconych w społeczeństwie również wzrasta. Duża ilość wykwalifikowanych „rąk do pracy” sprzyja stabilizacji gospodarczej. Wzrost ilości osób gotowych do pracy powoduje odpowiednio wzrost PKB w regionie przyjmującym migrantów. Jednocześnie odpływ kadry prowadzi do spadku PKB w regionie wysyłającym migrantów. Skala migracji pozostaje zatem w ścisłej relacji z wielkością PKB danego obszaru. Pomimo zmian PKB w poszczególnych regionach, łączna produkcja całkowita wzrasta, przy czym przyrost produkcji w rejonie napływu jest większy, niż spadek produkcji w rejonie odpływu. Mając do czynienia z migracjami zagranicznymi, wahania w produkcji wpływają na poziom stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału. Jej poziom będzie spadał w kraju odpływu, a wzrastał w kraju napływu. Pociągnie to za sobą odpowiednio spadek lub wzrost atrakcyjności inwestycyjnej. Dzięki możliwości przekazywania pieniędzy od migrantów, gospodarstwa domowe mogą zwiększyć swoje dochody, co przyczyni się do wzrostu konsumpcji i cen w rejonie lub kraju odpływu¹⁵.

Rysunek 2. Skutki występowania zjawiska migracji.

Źródło: Opracowanie własne.

12 T. Kaczmarczyk, J. Tyrowicz, *Współczesne migracje Polaków*, „FISE”, nr 1, 2007, s. 13.

13 M. Pasternak-Malicka, *Przyczyny i skutki migracji zagranicznych młodych Polaków*, „Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka”, nr 07, 2013, s. 178-190.

14 B. Puzio-Waławik, *Spółeczno-ekonomiczne skutki migracji Polaków po akcesji Polski do Unii Europejskiej*, „Zeszyty naukowe”, nr 8, 2010, s. 187.

15 P. Cymanow, *Spółeczne i ekonomiczne konsekwencje migracji zewnętrznych mieszkańców obszarów wiejskich* [w:] *Problemy Rolnictwa Światowego*, Wydawnictwo SGGW, 2010, s. 35-36.

Skala zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce

W badanym okresie czasu 1999 – 2016 zjawisko migracji wewnętrznych w Polsce w przeważającym stopniu charakteryzowało trend spadkowy. W roku 2016 w porównaniu do okresu początkowego (1999 = 100) wielkość migracji wewnętrznych zmniejszyła się aż o 21,5% (spadek migracji wewnętrznych, jaki zanotowano dla roku 2016 w porównaniu do okresu początkowego (1999 = 100), wyniósł aż 21,5%). Szersza analiza staty-

migracji o niespełna 18% w relacji do roku poprzedzającego i 14% w relacji do okresu bazowego (1999 = 100). Od roku 2013 następował już systematyczny spadek ilości osób migrujących wewnątrz kraju. W roku 2016 ruch migracyjny na pobyt stały w Polsce wynosił niewiele ponad 88 tysięcy osób. Tendencja spadkowa zjawiska utrzymywała się do końca badanego okresu. W latach 1999 – 2016 średnio z okresu na okres zjawisko migracji wewnętrznych w Polsce zmniejszało się o 1,41% o czym świadczą dane zawarte w tabeli 1.

Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony w roku 2011, którego wyniki opublikowano w roku 2014,¹⁶ dostarczył informacji dotyczących przyczyn stałych

Tabela 1. Zjawisko migracji wewnętrznych między województwami w Polsce w latach 1999-2016.

Rok	Liczba osób	1999 = 100	t - 1 = 100	1999 = 100	t - 1 = 100
1999	112 397	0	X	100,0%	X
2000	100 266	-12 131	-12 131	89,2%	89,2%
2001	95 977	-16 420	-4 289	85,4%	95,7%
2002	101 955	-10 442	5 978	90,7%	106,2%
2003	106 189	-6 208	4 234	94,5%	104,2%
2004	105 383	-7 014	-806	93,8%	99,2%
2005	105 189	-7 208	-194	93,6%	99,8%
2006	113 348	951	8 159	100,8%	107,8%
2007	117 722	5 325	4 374	104,7%	103,9%
2008	96 644	-15 753	-21 078	86,0%	82,1%
2009	95 672	-16 725	-972	85,1%	99,0%
2010	100 531	-11 866	4 859	89,4%	105,1%
2011	100 467	-11 930	-64	89,4%	99,9%
2012	93 458	-18 939	-7 009	83,1%	93,0%
2013	99 909	-12 488	6 451	88,9%	106,9%
2014	96 449	-15 948	-3 460	85,8%	96,5%
2015	91 438	-20 959	-5 011	81,4%	94,8%
2016	88 285	-24 112	-3 153	78,5%	96,6%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

styczna potwierdza, że okresy wzrostów występowały bardzo sporadycznie i nieregularnie. Zwiększenie wielkości migracji wewnętrznych w porównaniu do poziomu zjawiska z okresu poprzedzającego zanotowano jedynie w latach 2002-2003, 2006-2007 oraz w roku 2010 i 2013. W porównaniu z okresem początkowym (1999 = 100) wzrosty zaobserwowano jedynie w roku 2006 i 2007 (zob. Tabela 1) – odpowiednio niespełna 1% dla roku 2006 oraz blisko 5% dla roku 2007 (zob. Tabela). Ponadto, odnotowany w 2007 wzrost wyniósł 11,9% w porównaniu do roku 2005 i 3,9% w porównaniu do roku 2006. Jednak wraz z dekonjunkcją przyszło znaczne osłabienie zjawiska migracji wewnętrznych. W 2008 roku odnotowano spadek

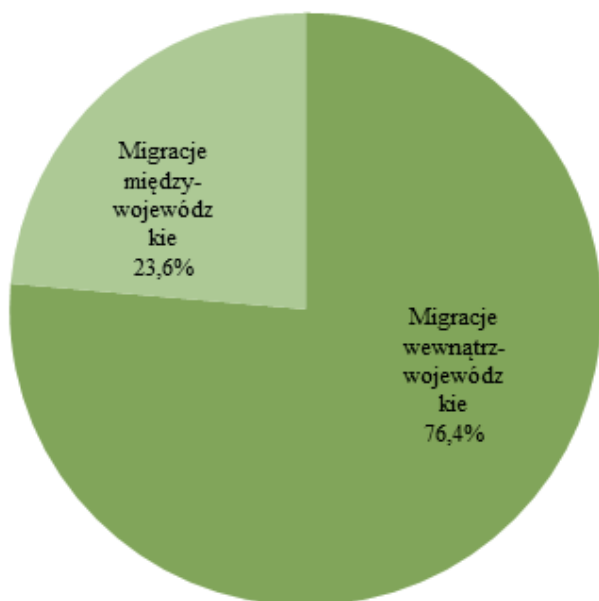
migracji wewnętrznych w latach 2002-2011. Zarówno w przypadku migracji międzywojewódzkich jak i przemieszczeń w ramach województwa najczęstszą przyczyną migracji były sprawy rodzinne, które stanowiły odpowiednio 56,5% migracji poza granice województwa i 47,3% migracji wewnątrzwojewódzkich. Kolejną ważną przyczyną prowadzącą do zmiany miejsca pobytu były warunki mieszkaniowe, stanowiące 23,5% ogółu migracji. Niniejszy czynnik zdecydowanie częś-

¹⁶ Główny Urząd Statystyczny, *Migracje wewnętrzne ludności*, [w]: Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Warszawa 2014.

kiej dotyczył migrujących w ramach granic województwa (26,5%) aniżeli poza województwo stałego pobytu (6,9%). Aż co dziesiąty z migrujących swoją decyzję podejmował w oparciu o lepszą ofertę pracy. Przy czym w przypadku migracji międzywojewódzkich przyczyna ta stanowiła 14,8% ogółu przemieszczeń. O migracji może również decydować zajście nieoczekiwanych sytuacji losowych, takich jak śmierć bliskiej osoby. W przytoczonym Spisie Powszechnym zajęto się jedynie wyodrębnieniem głównej przyczyny migracji. Nie mniej jednak należy mieć na uwadze, że rzadko zdarza się, aby migracja była spowodowana tylko jednym powodem. Zwykle na decyzję o zmianie miejsca zamieszkania wpływa wiele czynników.

Wykres 1 oraz wykres 2 przedstawiają podział migracji stałych na międzywojewódzkie oraz wewnątrzwojewódzkie. Migracje wewnątrzwojewódzkie stanowią przemieszczenia na terenie danego województwa, natomiast międzywojewódzkie wykraczają poza zakres terytorialny danego województwa. Na podstawie danych statystycznych z lat 2002 – 2011 zaobserwować można, iż ruchy międzywojewódzkie stanowiły 22% ogółu migracji stałych. W latach 2010 – 2016 udział ten wzrósł do blisko 24%¹⁷. Niemniej jednak można przyjąć, iż to migracje o mniejszym zasięgu (w obrębie województwa) wpływają w większym stopniu na ogólny charakter migracji stałych w Polsce. Nie należy jednak utożsamiać tego ze znikomym znaczeniem migracji wykraczających poza granice danego województwa. Skala bowiem tego zjawiska wraz z upływem czasu zwiększa się, a blisko co czwarty z migrujących przemieszcza się do innego województwa.

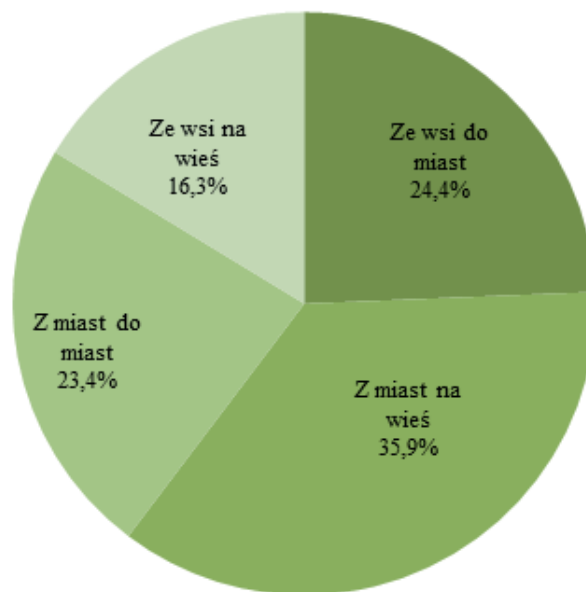
Wykres 1. Migracje stałe w latach 2010-2016

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Województw z lat 2011 – 2017.

17 Obliczenia własne na podstawie Roczników Statystycznych Województw z lat 2010-2016.

Wykres 2. Migracje stałe według kierunków w latach 2010-2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Województw z lat 2011 – 2017.

Rozważając kierunki przemieszczania się osób migrujących, można zauważyć, iż w latach 2002 – 2011 najbardziej popularnym kierunkiem migracji były przemieszczenia na wieś. Przepływy ludności z miast na wieś oraz ze wsi na wieś stanowiły odpowiednio 28,8% i 27,6% wszystkich migracji¹⁸. Struktura ta uległa zmianie w latach 2010 – 2016, gdyż o ile przepływy z miast na wieś pozostały najczęściej występującym kierunkiem (35,9%), o tyle ruchy ze wsi na wieś stały się najrzadziej występującym kierunkiem (16,3%).

Warto również zwrócić uwagę na saldo migracji odrębnie dla miast i dla wsi w nieco szerszym horyzoncie czasu. Saldo migracji¹⁹, inaczej zwane miernikiem migracji netto, stanowi różnicę pomiędzy ilością osób napływających do danego województwa oraz ilością osób. Różnica ta jest określana następującym wzorem:

$$M_n(t) = N(t) - O(t) \quad (16),$$

gdzie:

$M_n(t)$ – saldo migracji netto w okresie t ,

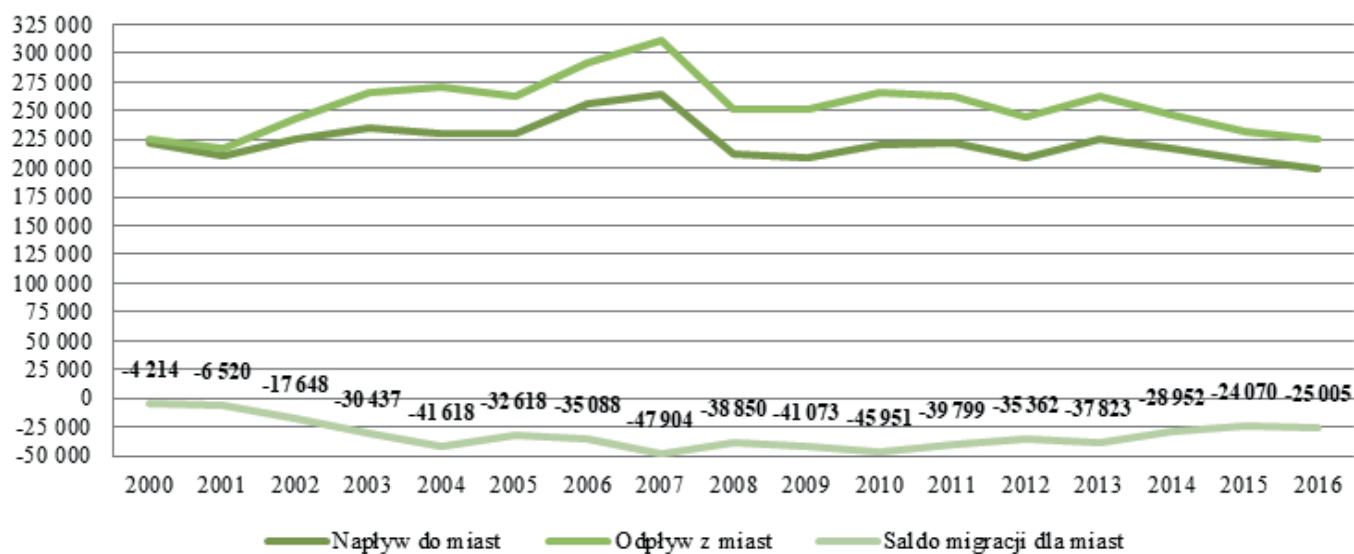
$N(t)$ – napływ w okresie t ,

$O(t)$ – odpływ w okresie t .

18 Główny Urząd Statystyczny, *Migracje wewnętrzne ludności*, [w]: *Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011*, Warszawa 2014, s. 37.

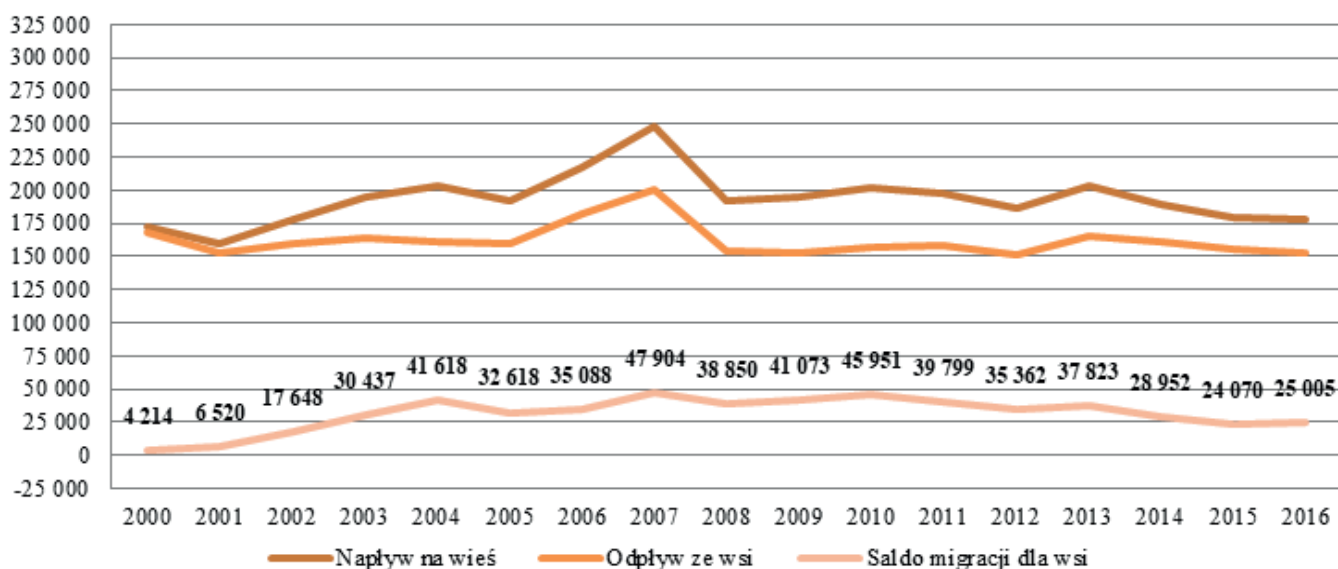
19 K. Woźniak, *Zróżnicowanie natężenia zagranicznych migracji ludności (na przykładzie województw w Polsce)*, „*Studia Oeconomica Posnaniensia*”, nr 5, 2017, s.142-143.

Wykres 3. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w Polsce w latach 2000 - 2016 – saldo migracji dla miast.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

Wykres 4. Migracje wewnętrzne ludności na pobyt stały w Polsce w latach 2000 - 2016 – saldo migracji dla wsi.

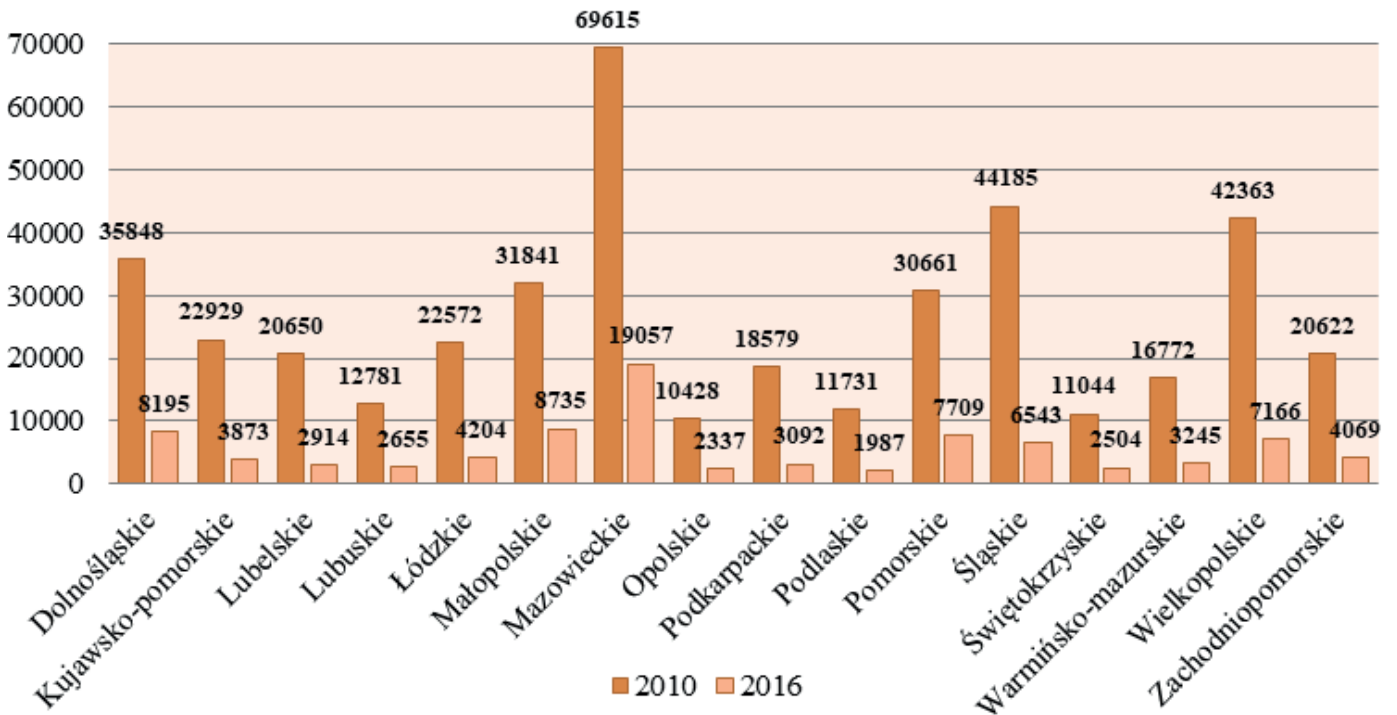
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

W całym badanym okresie obejmującym lata 2000 – 2016, saldo migracji dla miast pozostaje ujemne. Przy czym najniższe było w roku 2007 – odpływ mieszkańców z miast przewyższał napływ do miast o 47904 osób. Równie wysokie ujemne saldo migracji dla miast zanotowano w latach 2009 – 2010 (por. Wykres 3). Odwrotnie przedstawia się sytuacja migracyjna obszarów wiejskich. Tutaj w całym badanym okresie saldo migracji na wieś jest dodatnie.

Niezależnie od okresu badania największa liczba migrujących pomiędzy województwami kieruje się do województwa mazowieckiego. Skala tego zjawiska w pozostałych województwach w kraju jest znacznie mniejsza. Jak pokazuje wykres 5 do województwa mazowieckiego napłynęło

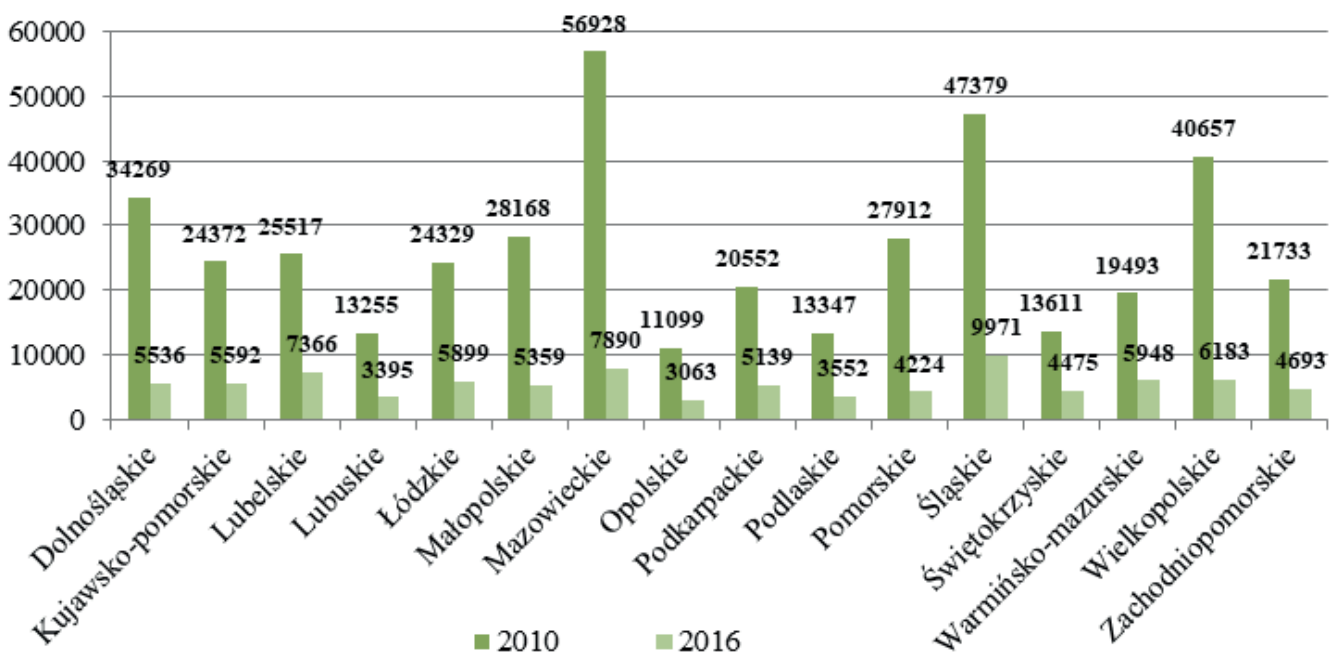
z innych województw 69615 osób w 2010 roku, a już tylko 19057 osób w roku 2010. Już na podstawie tych dwóch wartości liczbowych można wysnuć wniosek, że skala zjawiska ulega znacznemu zmniejszeniu. Potwierdzają to dalsze analizy porównawcze. W roku 2010 migrujący bardzo chętnie wybierali województwo śląskie, wielkopolskie oraz dolnośląskie. W roku 2016 dużą liczbę migrantów zanotowano w województwach małopolskim (8735 osób), dolnośląskim (8195 osób) oraz pomorskim (7709 osób). Znacząco spadło zainteresowanie migrujących województwem śląskim. Zarówno w roku 2010 jak i 2016 na przeciwległym krańcu są województwa podlaskie (11731 osób; 1987 osób) oraz opolskie (10428; 2337 osób).

Wykres 5. Migracje wewnętrzne na pobyt stały ludności według województw w roku 2010 i 2016 – napływy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

Wykres 6. Migracje wewnętrzne na pobyt stały ludności według województw w roku 2010 i 2016 – odpływy.

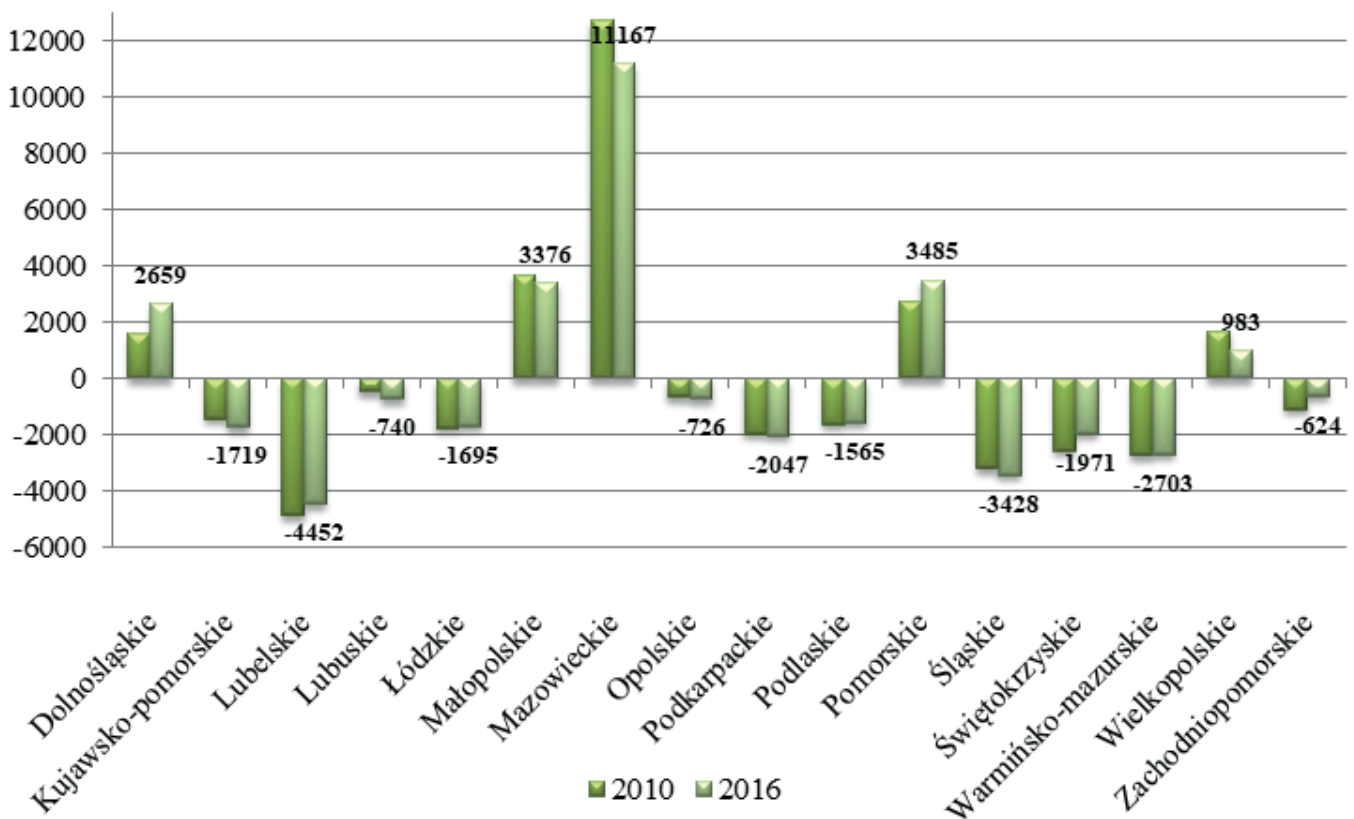
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

Podobnie jak w przypadku napływu, również i odpływ ludności jest zjawiskiem, które w największym stopniu dotyka województwo mazowieckie, śląskie oraz wielkopolskie. W roku 2010 województwo mazowieckie opuściło 59928 osób, a w 2016 roku – 7890 osób. Ze Śląska odpłynęło w roku 2010 – 47379 osób, a w roku 2016 – 9971 osób. W roku 2010 najmniej osób wyjechało z województwa opolskiego i lubuskiego, a w roku 2016 z opolskiego i podlaskiego.

Przyczyn wyraźnego spadku zainteresowania migracjami międzywojewódzkim można upatrywać w zmniejszaniu się ekonomicznych i społecznych dysproporcji między poszczególnymi jednostkami administracyjnymi w kraju, o czym będzie mowa w kolejnym punkcie tego opracowania.

Wykres 7 przedstawia porównanie wartości salda migracji dla poszczególnych województw w roku 2010 i 2016. Wynika z nie-

Wykres 7. Saldo migracji dla województw w roku 2010 i 2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Roczników Statystycznych Województw z lat 2011 – 2017.

go, iż najwyższą wartością tego miernika charakteryzuje się województwo mazowieckie. Można również dostrzec, że salda te dla większości województw są ujemne. Oznacza to, że ludność tych województw migruje z ich obszaru. Również warto zwrócić uwagę, iż w większości województw, wartość salda migracji w 2016 roku była niższa, niż w 2010 roku.

Jakość życia w ujęciu ekonomicznym

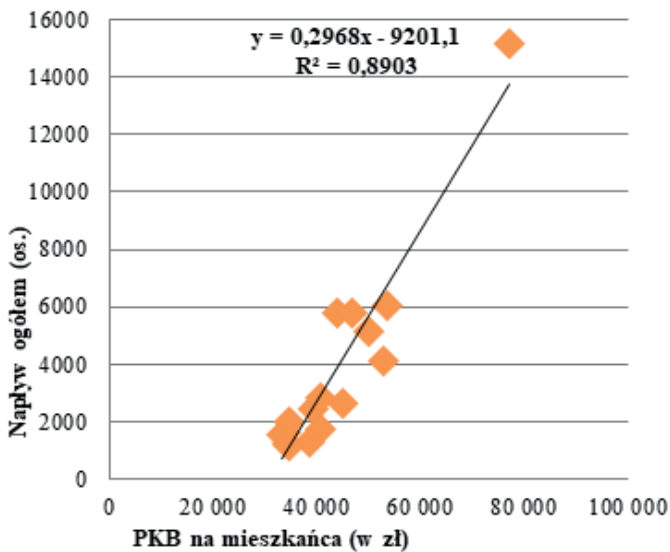
Jakość życia stanowi przedmiot badań nauk teoretycznych takich jak: socjologia, ekonomia i psychologia²⁰. W ujęciu socjologicznym nawiązuje do zaspokajania potrzeb, takich jak potrzeba bezpieczeństwa, samorealizacji, czy uznania społecznego. Ekonomia klasyfikuje jakość życia jako stopień zaspokojenia potrzeb materialnych, społecznych oraz duchowych, a także stan społecznej satysfakcji stanowiący rezultat postrzegania przez jednostkę warunków życia w sposób całościowy. W psychologii natomiast jakość życia bywa

utożsamiana z sensem życia oraz ocen wartościujących życie i szczęście człowieka. Wszystkie z tych ujęć łączy jeden wspólny mianownik – konieczność (chęć) zaspokojenia konkretnych potrzeb. Przy czym, brakowi możliwości zaspokojenia tychże potrzeb towarzyszy stan napięcia, dyskomfort, który każda jednostka odczuwa i interpretuje w sposób indywidualny. Wpływa na to szereg okoliczności, uwarunkowania psychologiczne organizmu, umiejscowienie w społeczeństwie, charakter wykonywanej pracy, doświadczenie osobiste i zawodowe. Podstawowym modelem, który opisuje życiowe potrzeby jednostki jest tzw. hierarchia potrzeb Masłowa²¹. U jej podstaw znajdują się potrzeby fizjologiczne (biologiczne), których zaspokojenie pociąga za sobą dążenie jednostki do zaspokojenia kolejnych potrzeb, tj. potrzeb bezpieczeństwa. Następnie w kolejności znajdują się potrzeby przynależności. Po zaspokojeniu potrzeb niższego rzędu, jednostka pragnie spełniać potrzeby wyższego rzędu. Są to potrzeby szacunku oraz samorealizacji. Masłow zakłada, iż potrzeby niższego rzędu są bardziej ograniczone od tych wyższego rzędu, ale jednocześnie bardziej wyraźne. Model ten pokazuje, jak zaspokojenie poszczególnych potrzeb może wpływać na

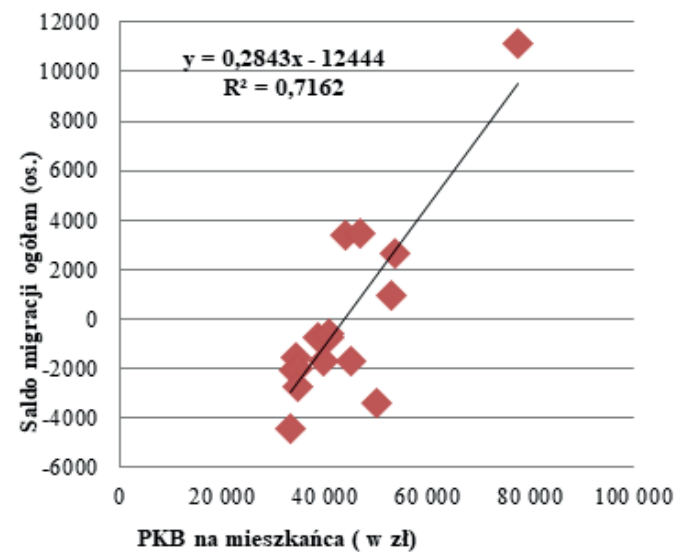
20 E. Jankowska, *Pojęcie i narzędzia pomiaru jakości życia*, „Toruńskie Studia Międzynarodowe”, nr 1 (4), 2011, s. 34-37.

21 A. Miler-Zawodniak, *Teorie potrzeb jako współczesne teorie motywacji*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej”, nr 4, 2012, s. 101-116.

Wykres 8. Zależność pomiędzy PKB na mieszkańca a napływem ogółem do poszczególnych województw w roku 2016.

Wykres 9. Zależność pomiędzy PKB na mieszkańca a saldem migracji ogółem w poszczególnych województw w roku 2016.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego, Bank Danych Lokalnych.

ogólny dobrostan jednostki i odczuwane zadowolenie, bądź jego brak, z własnej egzystencji. Ekonomiści i statystycy używają wielu różnych miar do oceny wzrostu gospodarczego kraju oraz poszczególnych jednostek administracyjnych wyodrębnionych na jego terenie. Najszerzej wykorzystywaną miarą wzrostu gospodarczego jest oczywiście Produkt Krajowy Brutto (PKB). Wspólnie z PKB *per capita* są powszechnie stosowanym miernikiem określającym poziom zamożności danego społeczeństwa. Produkt Krajowy Brutto stanowi sumę wartości dóbr i usług finalnych (końcowych) wyprodukowanych w określonym czasie (z reguły w okresie rocznym) na danym terenie (przeważnie na obszarze określonego kraju lub regionu). Uważa się, że jest on miarodajnym wyznacznikiem dobrobytu społecznego. Kiedy rośnie PKB, społeczeństwo staje się bogatsze, kiedy PKB spada – społeczeństwo staje się uboższe²². Zmiany wartości PKB pozwalają także na ocenę efektywności działania polityk regionalnych. PKB *per capita* oraz wartość dodana brutto na jedną osobę zatrudnioną umożliwiają pokazanie zróżnicowania międzyregionalnego z punktu widzenia poziomu wzrostu gospodarczego²³. Nie ulega wątpliwości, że wyższy poziom PKB *per capita* pozwala

lepiej zaspokoić różne potrzeby społeczne, mimo że tego nie gwarantuje²⁴. Badania naukowe, prowadzone na przestrzeni lat, wykazały ograniczenia i znaczne obciążenia związane z wykorzystywaniem PKB jako podstawowego miernika wzrostu gospodarczego. Słabością PKB jest chociażby to, że nie uwzględnia czynników, które poprawiają komfort życia ludzi takich jak m.in. dostępność do służby zdrowia czy edukacji. Pomimo licznych słabości, PKB niezmiennie pozostaje najszerzej wykorzystywaną miarą w badaniach ekonomicznych i społecznych z zakresu dobrobytu ekonomicznego społeczeństw. Pomiar jakości życia to zagadnienie wzbudzające szerokie zainteresowanie zarówno teoretyków jak i praktyków. Rodzące się kontrowersje wokół definicji jakości życia przekładają się na problemy związane z pomiarem tego zjawiska. Z tego też względu w niniejszym opracowaniu, za punkt wyjścia przyjęto miernik obrazujący sytuację ekonomiczną społeczeństwa i dla porównań międzywojewódzkich wybrano PKB w przeliczeniu na mieszkańca.

W 2016 roku, w porównaniu do 2015 roku, we wszystkich województwach odnotowano wzrost produktu krajowego brutto w cenach bieżących, przy czym największy w województwie pomorskim – o 4,6%, a najmniejszy w województwie opolskim – o 1,5% (zob. Tabela 2). W relacji do roku 2000, wszystkie województwa zanotowały znaczący wzrost gospodarczy wyrażony ponad dwukrotnym zwiększeniem się produktu krajowego brutto na mieszkańca. Przy czym sytuacja gospodarcza najbardziej poprawiła się w województwie dolnośląskim (↑ 167,1%),

22 S. Machowska-Okrój, *Wzrost gospodarczy a dobrobyt ekonomiczno-społeczny w wybranych krajach europejskich*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, nr 35, t. 2, s. 412.

23 A. Surówka, P. Prędką, *PKB per capita jako wyznacznik rozwoju ekonomicznego regionów Polski Wschodniej – wyniki badań własnych* [w:] L. Kowalczyk, F. Mroczko (red.), *Innowacyjność to rozwój. Zarządzanie operacyjne w teorii i praktyce organizacji biznesowych, publicznych i pozarządowych*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Wałbrzychu, Wałbrzych 1996, s. 210 <http://www.pracnaukowe.wwszip.pl/prace/prace-naukowe-39.pdf>

24 B. Szopa, *Główne wyznaczniki bogactwa i zamożności*, [w:] B. Szopa (red.), *Wokół zagadnień ubóstwa i bogactwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 110.

Tablica 2. Produkt krajowy brutto na mieszkańca w województwach w Polsce w latach 2000 – 2016 (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
DOLNOŚLĄSKIE	20 089	20 617	21 770	22 623	24 726	26 815	30 076	33 942	36 507	38 845	42 295	46 296	47 986	48 179	50 061	52 237	53 659
	X	1,026	1,056	1,039	1,093	1,084	1,122	1,129	1,076	1,064	1,089	1,095	1,037	1,004	1,039	1,043	1,027
KUJAWSKO-POMORSKIE	17 497	18 413	19 047	19 691	21 519	22 420	24 259	26 854	28 965	29 746	31 127	33 231	34 365	35 280	36 387	38 202	39 503
	X	1,052	1,034	1,034	1,093	1,042	1,082	1,107	1,079	1,027	1,046	1,068	1,034	1,027	1,031	1,050	1,034
LUBELSKIE	13 945	14 857	15 299	16 009	17 302	18 159	19 359	21 745	23 956	24 489	25 875	28 282	29 648	30 449	31 192	32 077	33 371
	X	1,065	1,030	1,046	1,081	1,050	1,066	1,123	1,102	1,022	1,057	1,093	1,048	1,027	1,024	1,028	1,040
LUBUSKIE	17 452	18 086	18 644	19 167	21 666	23 448	25 155	27 778	29 265	30 388	31 723	33 738	35 078	35 786	37 637	39 053	40 639
	X	1,036	1,031	1,028	1,130	1,082	1,073	1,104	1,054	1,038	1,044	1,064	1,040	1,020	1,052	1,038	1,041
ŁÓDZKIE	17 293	18 238	19 312	20 531	22 463	23 944	25 863	28 751	31 324	32 822	34 747	37 620	39 403	40 145	41 869	43 790	45 199
	X	1,055	1,059	1,063	1,094	1,066	1,080	1,112	1,089	1,048	1,059	1,083	1,047	1,019	1,043	1,046	1,032
MAŁOPOLSKIE	17 522	17 880	18 798	19 784	21 648	23 007	25 308	27 739	30 257	31 651	32 909	36 119	37 334	38 167	39 834	42 172	43 865
	X	1,020	1,051	1,052	1,094	1,063	1,100	1,096	1,091	1,046	1,040	1,098	1,034	1,022	1,044	1,059	1,040
MAZOWIECKIE	29 837	31 325	32 113	33 549	36 949	40 088	43 494	48 330	51 600	55 738	59 666	64 473	67 389	69 028	71 715	74 738	77 359
	X	1,050	1,025	1,045	1,101	1,085	1,085	1,111	1,068	1,080	1,070	1,081	1,045	1,024	1,039	1,042	1,035
OPOLSKIE	16 280	16 538	17 216	17 630	20 870	21 587	22 852	26 176	29 043	29 892	30 818	33 237	34 152	34 640	36 299	37 816	38 551
	X	1,016	1,041	1,024	1,184	1,034	1,059	1,145	1,110	1,029	1,031	1,078	1,028	1,014	1,048	1,042	1,019
PODKARPACKIE	14 202	15 056	15 730	16 545	17 756	18 703	20 039	21 961	24 191	25 159	26 122	28 545	29 554	30 585	31 644	33 177	34 120
	X	1,060	1,045	1,052	1,073	1,053	1,071	1,096	1,102	1,040	1,038	1,093	1,035	1,035	1,035	1,048	1,028
PODLASKIE	14 326	15 568	16 139	16 682	18 019	19 175	20 378	23 113	24 599	26 130	27 381	29 672	30 288	31 374	32 352	33 275	34 299
	X	1,087	1,037	1,034	1,080	1,064	1,063	1,134	1,064	1,062	1,048	1,084	1,021	1,036	1,031	1,029	1,031
POMORSKIE	19 307	20 132	21 302	22 001	23 994	25 667	27 690	30 729	32 259	34 829	36 017	39 054	41 341	41 457	42 570	45 001	46 913
	X	1,043	1,058	1,033	1,091	1,070	1,079	1,110	1,050	1,080	1,034	1,084	1,059	1,003	1,027	1,057	1,042
ŚLĄSKIE	20 741	21 816	23 022	24 005	27 251	27 955	29 744	32 915	36 146	38 339	40 201	43 693	44 863	44 796	46 511	48 686	50 184
	X	1,052	1,055	1,043	1,135	1,026	1,064	1,107	1,098	1,061	1,049	1,087	1,027	0,999	1,038	1,047	1,031
ŚWIĘTOKRZYSKIE	15 216	15 889	16 771	17 709	19 445	19 896	21 921	24 762	27 762	28 090	28 968	30 957	31 642	31 392	32 643	33 844	34 633
	X	1,044	1,056	1,056	1,098	1,023	1,102	1,130	1,121	1,012	1,031	1,069	1,022	0,992	1,040	1,037	1,023
WARMIŃSKO-MAZURSKIE	15 139	15 451	15 980	16 998	18 490	19 535	20 921	23 009	24 886	25 988	27 197	29 257	30 232	30 776	31 957	33 180	34 514
	X	1,021	1,034	1,064	1,088	1,057	1,071	1,100	1,082	1,044	1,047	1,076	1,033	1,018	1,038	1,038	1,040
WIELKOPOLSKIE	20 864	21 772	22 101	23 394	26 154	27 941	29 819	32 895	35 669	38 431	39 454	42 753	44 774	46 150	48 015	50 821	52 844
	X	1,044	1,015	1,059	1,118	1,068	1,067	1,103	1,084	1,077	1,027	1,084	1,047	1,031	1,040	1,058	1,040
ZACHODNIOPOMORSKIE	19 330	19 796	20 262	20 463	22 038	23 500	25 212	27 539	30 205	30 821	32 061	34 116	35 453	35 851	37 477	39 584	40 592
	X	1,024	1,024	1,010	1,077	1,066	1,073	1,092	1,097	1,020	1,040	1,064	1,039	1,011	1,045	1,056	1,025

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS, pozyskano z Banku Danych Lokalnych, stan na dzień 15.01.2019.

łódzkim (↑ 161,4%) oraz mazowieckim (↑ 159,3%).

Udziały poszczególnych województw w tworzeniu PKB w 2016 roku były zróżnicowane – od 2,1% w województwie opolskim oraz 2,2% w województwie lubuskim do 22,3% w województwie mazowieckim. Podobnie kształtowała się sytuacja w roku 2015. Na przestrzeni lat udział większości województw w tworzeniu PKB w Polsce ulegał zmniejszeniu, w szczególności w relacji do roku 2010. Największy spadek udziału w tworzeniu PKB zanotowano dla województw zachodniopomorskiego (o 15,9%) oraz świętokrzyskiego (o 14,8%). Wkład w tworzenie PKB znacząco powiększyło województwo mazowieckie (o 9,3%) oraz dolnośląskie (o 7,7%). Ponad 6-procentowy wzrost udziału w tworzenie PKB kraju zarejestrowało województwo małopolskie oraz wielkopolskie.

Przeprowadzona za pomocą współczynnika korelacji liniowej Pearsona ocena zależności potwierdziła występowanie silnej zależności korelacyjnej pomiędzy wybranymi parami zmiennych diagnostycznych. W toku prowadzonych analiz statystycznych zdecydowanie silniejsza zależność ujawniła się pomiędzy wartością PKB na mieszkańca z napływem migracyjnym ogółem do poszczególnych województw ($r_{yx}=0,944$). Nieco słabsza, ale nadal silna zależność korelacyjna występuje również pomiędzy PKB na mieszkańca a saldem migracyjnym ogółem poszczególnych województw ($r_{yx}=0,846$). Z wykresów rozrzutu korelacyjnego wyraźnie widać, że województwo mazowieckie znacząco odbiega od pozostałych jednostek administracyjnych pod względem wszystkich trzech analizowanych zmiennych.

Podsumowanie

Analiza ruchów migracyjnych jest ważna zarówno na poziomie kraju, jak i poszczególnych jednostek administracyjnych (województw, powiatów) znajdujących się na jego obszarze. Dostarcza ona informacji dotyczących aktualnej sytuacji demograficznej i gospodarczej. Skala zjawiska migracji wewnętrznych w Polsce w ostatnich latach wyraźnie malała. Poddane badaniu migracje międzywojewódzkie, wyrażone jako przemieszczenie poza województwo dotychczasowego zamieszkania, również wykazywały tendencję malejącą. W kontekście prowadzonych analiz ilościowych nad procesami migracji międzywojewódzkich w kraju dostrzeżono potrzebę bardziej wnikliwej oceny uwarunkowań ruchów migracyjnych. Znajomość podstawowych czynników, ważnych z punktu widzenia przemieszczania się społeczeństwa, ma kluczowe znaczenie dla opracowywania strategicznych dokumentów określających dalsze kierunki rozwoju kraju i po-

szczególnych jego regionów²⁵. Ocena zależności pomiędzy poziomem życia mieszkańców wyrażonym za pomocą Produktu Krajowego Brutto w przeliczeniu na jednego mieszkańca a ilością napływających nowych mieszkańców oraz saldem migracji ogółem potwierdziła występowanie silnej zależności pomiędzy badanymi cechami.

Bibliografia

- Becker-Pestka D., *Rodzina w obliczu migracji zarobkowej*, „Colloquium nr 1”, Akademia Marynarki Wojennej, Gdynia 2012, s. 12.
- Cymanow P., *Společne i ekonomiczne konsekwencje migracji zewnętrznych mieszkańców obszarów wiejskich* [w:] Problemy Rolnictwa Światowego, Wydawnictwo SGGW, 2010, s. 35-36.
- Główny Urząd Statystyczny, *Migracje wewnętrzne ludności*, [w:] Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011, Warszawa 2014.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2011*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2011.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2012*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2012.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2013*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2013.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2014*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2014.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2015*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2015.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2016*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2016.
- Główny Urząd Statystyczny, *Rocznik Statystyczny Województw 2017*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2017.
- Górny A., Kaczmarczyk P., *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, „Seria: Prace Migracyjne”, nr 49, Instytut Studiów Społecznych, Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2003.
- Jankowska E., *Pojęcie i narzędzia pomiaru jakości życia*, „Toruńskie Studia Międzynarodowe”, nr 1 (4), 2011, s. 34-37.
- Kaczmarczyk T., Tyrowicz J., *Współczesne migracje Polaków*, „FISE”, nr 1, 2007, s. 13.
- Kałuża-Kopias D., *Migracje wewnętrzne i ich efekty demograficzne dla obszarów silnie zurbanizowanych w Polsce*, Uniwersytet Łódzki, Łódź 2006, s. 41.
- Kawczyńska-Butrym Z., *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej, Lublin,

25 M. Sasin, *Główne determinanty migracji stałych w Polsce w latach 2003-2008*, „Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica”, nr 253, 2011, s.85-97.

- 2009, s. 50-51.
- Kopaliński W., 2002, *Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Kubiciel-Lodzińska S., *Imigracja zarobkowa do województwa opolskiego*, Skala, warunki i perspektywy, Studia i Monografie, z. 302, Politechnika Opolska, Opole 2012, https://www.dbc.wroc.pl/Content/25913/PDF/SiM%20302%20Kubiciel_popr.pdf.
- Lee E., *Theory of migration*, "Demography" 1966, No. 3, s. 16.
- Machowska-Okrój S., *Wzrost gospodarczy a dobrobyt ekonomiczno-społeczny w wybranych krajach europejskich*, Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania, nr 35, t. 2, s. 412.
- Miler-Zawodniak A., *Teorie potrzeb jako współczesne teorie motywacji*, „Obronność – Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej”, nr 4, 2012, s. 101-116.
- Olszowy J., *Wybrane aspekty migracji zarobkowych i ich wpływ na rynek pracy*, „Rynek – Społeczeństwo – Kultura”, nr 2(18), 2016, s. 8.
- Pasternak-Malicka M., *Przyczyny i skutki migracji zagranicznych młodych Polaków*, „Współczesne Problemy Ekonomiczne. Globalizacja. Liberalizacja. Etyka”, nr 07, 2013, s. 178-190.
- Puzio-Waławik B., *Społeczno-ekonomiczne skutki migracji Polaków po akcesji Polski do Unii Europejskiej*, „Zeszyty naukowe”, nr 8, 2010, s. 187.
- Ravenstein E., *The Laws of Migration*, „Journal of the Royal Statistical Society” 1989, No. 52, s. 286; D. Niedźwiedzki, *Migracje i tożsamość: Od teorii do analizy przypadku*, Zakład Wydawniczy NOMOS, Kraków 2010, s. 68.
- Sasin M., *Główne determinanty migracji stałych w Polsce w latach 2003-2008*, „Acta Universitatis Lodziensis Folia Oeconomica”, nr 253, 2011, s.85-97.
- Surówka A., Prędką P., *PKB per capita jako wyznacznik rozwoju ekonomicznego regionów Polski Wschodniej – wyniki badań własnych* [w:] L. Kowalczyk, F. Mroczko (red.), *Innowacyjność to rozwój. Zarządzanie operacyjne w teorii i praktyce organizacji biznesowych, publicznych i pozarządowych*, Prace Naukowe Wyższej Szkoły Zarządzania i Przedsiębiorczości z siedzibą w Wałbrzychu, Wałbrzych 1996, s. 210; <http://www.pracnaukowe.wwszip.pl/prace/prace-naukowe-39.pdf>
- Szopa B., *Główne wyznaczniki bogactwa i zamożności*, [w:] B. Szopa (red.), *Wokół zagadnień ubóstwa i bogactwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2012, s. 110.
- Woźniak K., *Zróżnicowanie natężenia zagranicznych migracji ludności (na przykładzie województw w Polsce)*, „Studia Oeconomica Posnaniensia”, nr 5, 2017, s.142-143.

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego powstał w 2015 r.
Jest państwową jednostką budżetową podległą MSWiA.
Działa na rzecz dalszej profesjonalizacji samorządu terytorialnego i administracji publicznej.

EKSPERTYZY NIST, ul. Zielona 18, Łódź 90-601
Sekretariat tel. +48 42 633 10 70
e-mail: sekretariat@nist.gov.pl